

Oběhová soustava 2 – krevní oběh

Srdce

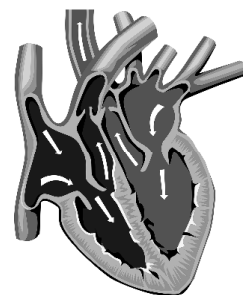
- uloženo v přední části hrudní dutiny (za hrudní kostí, jeho hrot směřuje doleva)
- hmotnost přibližně 300 g

Vrstvy srdce

endokard: velmi hladký epitel, pokrývá vnitřní prostory (síně, komory)

myokard: srdeční svalovina, buňky propojeny spojkami (šíření signálů ke stahům), velmi výkonná, nemá však regenerační schopnost

osrdečník (perikard): ochranný vak na povrchu, tvořen dvěma vrstvami (jejich základem je vazivo), ve štěrbině mezi nimi je kapalina (usnadňuje tření při pohybu)

Vnitřní stavba

Srdce má 2 síně (nasávací části) a 2 komory (vypuzovací části)

pravá síň: vstupuje do ní **horní a dolní dutá žíla** (přivádějí odkysličenou krev z těla), ústí do pravé komory

pravá komora: ústí do **plicní tepny** (přivádí odkysličenou krev do plic)

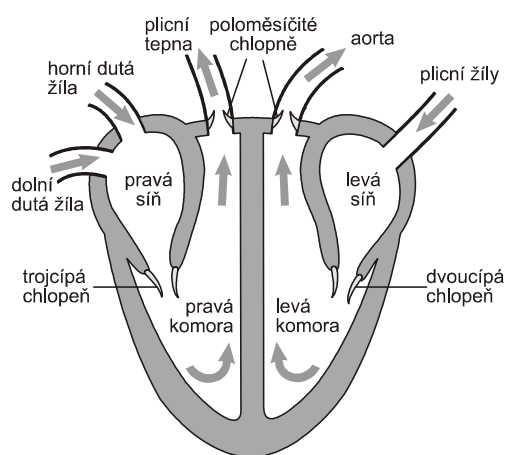
levá síň: vstupují do ní **plicní žíly** (přivádějí okysličenou krev z těla), ústí do levé komory

levá komora: má nejsilnější vrstvu myokardu, ústí do **aorty** (srdečnice) – největší tepny těla (vede okysličenou krev do těla)

srdeční chlopně: vazivové plátky, umožňují průtok jen jedním směrem (zabraňují zpětnému toku krve)

cípaté chlopně – mezi síněmi a komorami (mezi pravou síní a komorou je **trojčipá**, mezi levou síní a komorou je **dvoučipá** chlopně)

poloměsíčitě chlopně – mezi komorami a ústím tepen (plicní tepny a aorty)

Fáze srdeční činnosti

V činnosti jednotlivých oddílů srdce se střídají stavy stahu (= **systola**) a ochabnutí (= **diastola**). Obě síně a obě komory pracují vždy ve stejném cyklu, tj. levá a pravá polovina srdce vykonává vždy stejné pohyby, které lze rozdělit do tří cyklických fází:

- systola síní a diastola komor** – síně vypuzují krev do komor, komory jsou ochablé (nasávají krev)
- diastola síní a systola komor** – síně začnou ochabovat a nasávají krev ze žil, komory se naopak začnou stahovat a vytlačují krev do tepen (vlivem podtlaku ze síní a přetlaku z komor se náhle uzavřou cípaté chlopně – v hrudníku je slyšet zřetelný úder známý jako **první srdeční ozva**)
- diastola síní a diastola komor** – síně zůstávají ochablé (nadále nasávají krev ze žil), komory ukončí stah a začnou opět ochabovat (vlivem podtlaku z komor se náhle uzavřou poloměsíčitě chlopně – je slyšet slabší úder známý jako **druhá srdeční ozva**)

Srdce průměrného člověka v klidu pracuje ve frekvenci přibližně **70 stahů za minutu**.

Řízení srdeční činnosti

Srdce je autonomní orgán, který má svůj vlastní řídicí systém – **převodní systém srdeční**. Jeho základem jsou zvláštní přeměněná svalová vlákna, která dokážou vytvářet a přenášet signály.

Síňový uzlík – hlavní řídicí prvek, vysílá pravidelné signály (v klidu cca 70× za minutu), které se lavinovitě šíří po povrchu síní a vyvolávají postupný stah (síně se stahují shora dolů a tlačí krev do komor)

Síňokomorový uzlík – na rozhraní síní a komor, přijímá signál, který dorazil až na konec síní. Na něj navazují svazky vláken, které bleskově převedou signál na spodní konec komor.

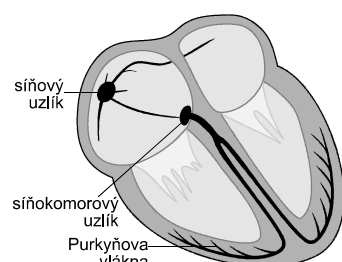
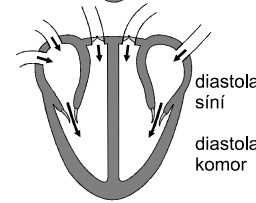
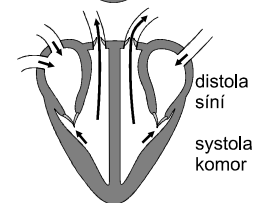
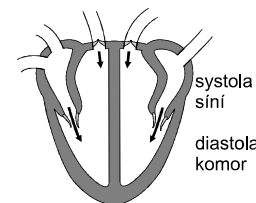
První vodivý úsek za síňokomorovým uzlíkem je společný a nazývá se **Hisův svazek**. Pak se vlákna dělí na dvě větve mířící k pravé a levé komoře, kterým se říká **Tawarova raménka**.

Purkyňova vlákna – přivádějí signál, který dorazil do spodní části komor, svalovým buňkám.

Komory se proto začínají stahovat odzodla nahoru, takže snáze vypuzují krev směrem k velkým tepnám (jejich ústí je nahoře).

Frekvenci síňového uzlíku (tj. frekvenci srdeční činnosti) tělo může ovlivňovat pomocí hormonů (hormon **adrenalin** frekvenci zvyšuje) nebo prostřednictvím tzv. vegetativních (vůlí neovladatelných) nervů.

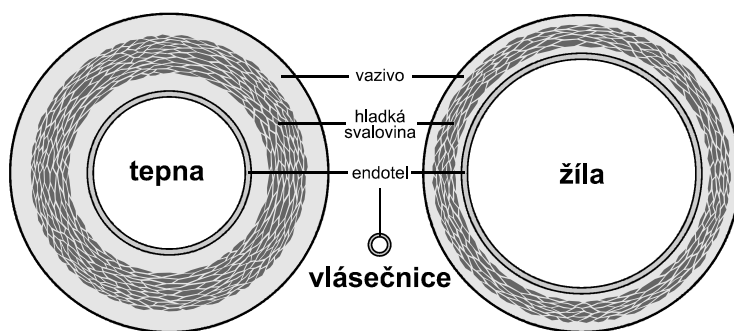
Přenos signálů v převodním systému vytváří slabé změny elektrického potenciálu, které lze v blízkosti srdce měřit přístrojem zvaným **elektrokardiograf (EKG)**.

Cévy

Tepny (arterie)

- vedou krev **ze srdce**; musí snášet vysoký tlak (a jeho změny), proto mají mnohem silnější stěny než žíly
- základem stěny je **vazivo** s vrstvou **hladké svaloviny** (její stažení mění průměr cévy, a tím i průtok krve v jednotlivých orgánech)
- uvnitř jsou vystlány **endotelem** (velmi hladkým dlaždicovitým epitelem)
- oproti žilám bývají uloženy hlouběji
- postupně se větví na čím dál tenčí tepny a tepénky (arterioly)

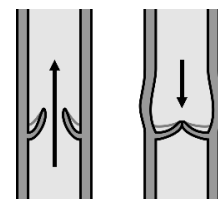

Vlásečnice (kapiláry)

- nejtenčí cévy, mezi tepenkami a žilkami, velmi krátké (řádově jen desetiny mm)
- stěna tvořena pouze jednovrstevným epitelem, je propustná (obsahuje póry), takže umožňuje vlastní funkci krevního oběhu – **výměnu látek mezi krví a okolními tkáněmi** (stěnami kapilár mohou z krve do okolí pronikat i bílé krvinky, nikoliv však erytrocyty)

Žíly (vény)

- vedou krev z vlásečnic zpět **do srdce**
- jejich stěna obsahuje **stejně vrstvy jako u tepen** (endotel, vazivo, hladká svalovina), je však **mnohem tenčí** (nemusí odolávat vysokému tlaku krve)
- oproti tepnám bývají uloženy méně hluboko, často i větší žíly vedou těsně pod kůží
- velké žíly ve spodní části těla (dolní končetiny, břišní dutina) obsahují **kapsičkové chlopně**, které brání zpětnému toku krve (návrat krve do srdce bývá usnadněn i stlačováním těchto žil okolní svalovinou)

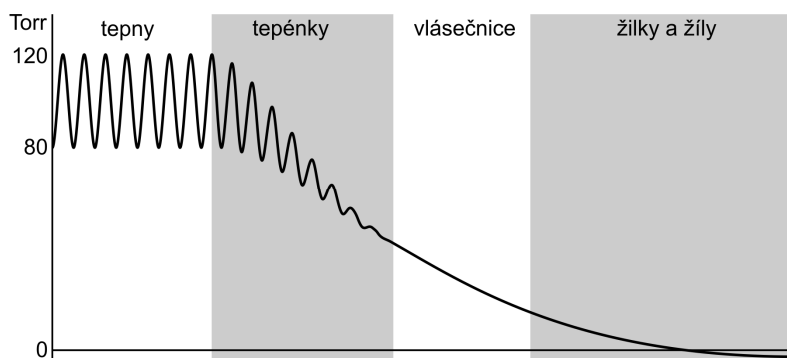

Krevní tlak

- rozdíl tlaku mezi vyústěním tepen z komor a vstupem žil do síní je základní podmínkou pohybu krve
- ve velkých tepnách tlak kolísá mezi dvěma hodnotami: **systolický tlak** (vyšší hodnota) – odpovídá tlakové vlně vyvolané systolou komor, **diastolický tlak** (nižší hodnota) – odpovídá dočasnému poklesu tlaku při diastole komor

V lékařství je zvykem měřit krevní tlak v Torrech (nebo též „mm Hg“ = „milimetrech rtuťového sloupce“) a uvádí se v podobě systolický tlak/diastolický tlak (například 120/80 = průměrná klidová hodnota zdravého člověka).

Hypertenze (zvýšený krevní tlak) bývá signálem zdravotních problémů a pro pacienta znamená zvýšené riziko.

Uspořádání krevního oběhu

Malý (plicní) krevní oběh

Zajišťuje tok krve mezi srdcem a plicemi. Začíná v **pravé komoře**, z níž je krev vedena **plicní tepnou** do plic k okysličení. Okysličená krev se vrací **plicními žilami** do **levé síně**.

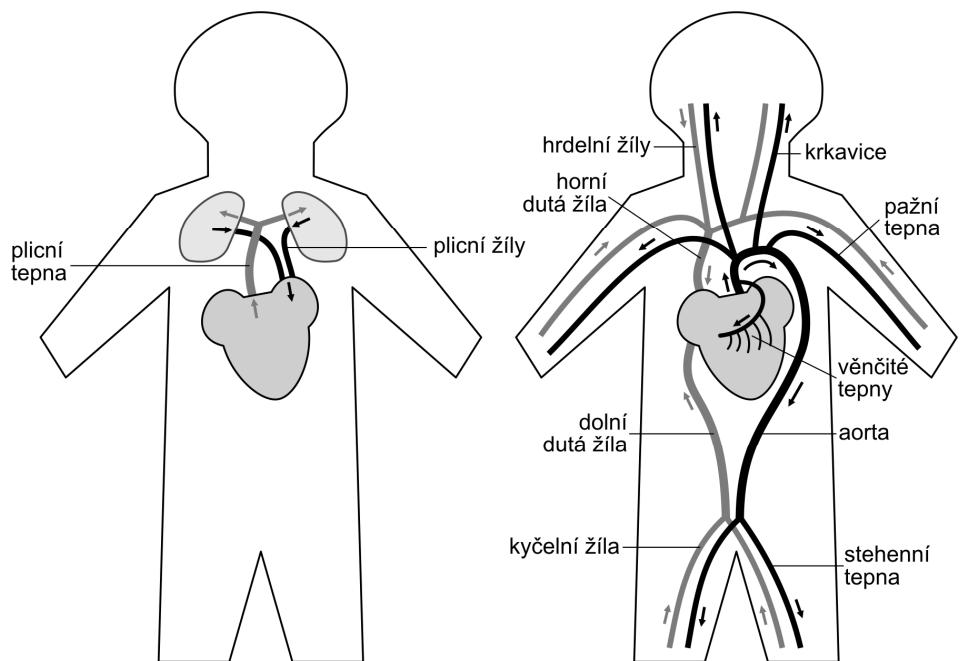
Velký (tělní) oběh

Zajišťuje tok krve mezi srdcem a tělem (tj. všemi orgány s výjimkou plic). Začíná v **levé komoře**, z níž je vypuzována do **aorty (srdečnice)** – největší tepny těla. Z oblouku aorty vystupují **věnitě (koronární) tepny** (zásobují srdeční svalovinu), párové **krkavice** (krční tepny, vedou do hlavy) a párové tepny vedoucí do horních končetin. V břišní části z aorty vystupují další velké tepny (do žaludku, střev, ledvin ap.) a nakonec se aorta větví na dvě velké **stehenní tepny** vedoucí do dolních končetin.

Zpět do srdce se odkysličená krev vrací žilami. Žíly ze spodní části těla se spojují v **dolní dutou žílu** a žíly z horní části těla se spojují v **horní dutou žílu**. Obě ústí samostatně do **pravé síně**.

Vrátnicový oběh

- slouží k transportu živin **ze žaludku a střev do jater**
- jde o výjimečný případ, kdy krev během jednoho oběhu projde vlásečnicemi hned dvakrát: Ve vlásečnicích žaludku a střev se krev obohatí o vstřebané živiny. Poté se sbírá do tzv. **vrátnicové žíly**, která vede do jater, kde se céva opět rozvětví až na vlásečnice (v nich živiny přecházejí do jaterní tkáně ke zpracování). Z jater je krev odvedena jaterní žílou (ta ústí do dolní duté žíly).

Mízní (lymfatická) soustava

Ve vlásečnicích se vlivem mírného přetlaku část krevní plazmy neustále vytlačuje do mezibuněčných prostorů okolních tkání a stává se **tkáňovým mokem**. Tento tkáňový mok se navrácí zpět do krevního oběhu soustavou trubic, které tvoří tzv. mízní (lymfatickou) soustavu.

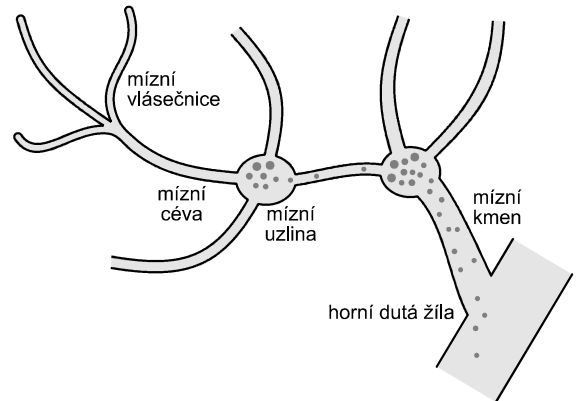
Tkáňový mok se nejdříve dostává do **mízních vlásečnic**, které se sbíhají v **mízní cévy**. V hrudní a břišní oblasti svazky největších mízních cév vytvářejí tzv. **mízní kmeney**, které nakonec **ústí do horní duté žíly** (to platí i pro mízní cévy vedoucí ze spodní části těla).

Jednosměrný (velmi pomalý) tok tekutiny z tkání zpět do krevního oběhu je umožněn **chloupěmi** uvnitř mízních cév a napomáhá mu i mírný podtlak v horní duté žíle.

mízní (lymfatické) uzliny: rozšířená místa vyztužená vazivem a doplněná sítí drobných cév. Zde se protékající tekutina (míza) filtruje a čistí. V uzlinách se množí **bílé krvinky (lymfocyty)** a produkují se zde i jejich **protilátky**. Díky činnosti mízních uzlin má tekutina v mízní soustavě mírně odlišné složení než tkáňový mok, a proto má své samostatné označení **míza (lymfa)**.

brzlík (thymus): výraznější nahromadění mízní tkáně (především mízních uzlin) pod hrudní kostí; významné centrum tvorby některých bílýchrvinek (především T-lymfocytů). Nejvíce aktivní je v dětství, v průběhu dospívání jeho význam klesá (v dospělosti není životně nezbytný)

slezina (lien): plochý oválný orgán (cca 13 cm v průměru) uložený v levé horní části břišní dutiny (u břišní stěny, za žaludkem). Je tvořena vazivem, mízními uzlinami a sítí krevních cév. Tvoří se zde velké množství **bílýchrvinek** (a protilátek). Protékající krev (ve slezině bývá v průměru cca 0,5 litru krve) je pro tělo **pohotovostní zásobou pro případ krevní ztráty**.

Poruchy srdce a cév

Arterioskleróza

- nazývána také „ateroskleróza“, lidově „kornatění tepen“
- do stěn se ukládá **cholesterol** (často v důsledku trvalého nadbytku živočišných tuků v potravě), mnohdy i s dalšími doprovodnými látkami (vápník ap.)
- postižené tepny **ztrácejí pružnost** (mohou i prasknout), jejich **vnitřní průměr se zmenšuje** (mohou se i zcela ucpat) a na narušeném povrchu se usazují chuchvalce **krevní sraženiny** (další riziko ucpaní)
- základní příčina **ischemické choroby srdeční** (viz dále) a **cévních mozkových příhod** (tzv. „mozkové mrtvice“), kdy je část mozku poškozena buď ucpaním mozkové tepénky (mozková tkáň odumírá v důsledku nedostatku živin a kyslíku), nebo prasknutím křehké tepenné stěny (vylitá krev dočasně nebo i trvale ochromí okolní nervovou tkáň)

Ischemická chroba srdeční

- důsledek arteriosklerózy, konkrétně důsledek zúžení či úplného ucpaní některé z **věnicových (koronárních) tepen**, spolu s cévními mozkovými příhodami hlavní příčina úmrtí v ČR
- za postiženým místem je myokard nedostatečně zásoben kyslíkem a živinami
- mírnější a chronická forma se projevuje hlavně bolestí v srdeční krajině při námaze nebo rozčilení – tzv. **angina pectoris**
- náhlé uzavření zúžené věnicové tepny (např. krevní sraženinou) zpravidla vyvolá rychlé odumírání srdeční svaloviny s typickými bolestivými projevy – tzv. **infarkt myokardu**

V současné době je možné postiženou koronární tepnu operativně rozšířit umělou vnitřní výztuhou (tzv. „arteriální stent“), nebo je možné zúžené místo obejít tzv. „bypassem“ – uměle vytvořenou „odbočkou“, která přivede krev přímo z aorty za postižený úsek. Ani jedna z metod však nemůže nahradit prevenci – zdravou životosprávu, tj. dostatek pohybu, zdravou výživu a omezení rizikových faktorů (kouření ap.).

Žilní městky (varixy)

- příčinou jsou ochablé žilní stěny, především u větších žil ve spodní části těla (hlavně v dolních končetinách)
- vznik je výrazně ovlivněn dědičností spolu s dalšími faktory (obezita, nedostatek pohybu, kouření...)
- v ochablých žilách nefungují dostatečně účinně kapsičkové chlopně – krev se v žilách hromadí (městná) a nevrací se zpět do srdce, žíly zvětšují svůj objem a deformují se
- Zhoršený odtok krve z dolních končetin se projevuje nejen viditelnými příznaky (tzv. **křečové žíly**) a otoky, ale také postupným poškozováním tkání v důsledku zhoršeného příjmu živin a kyslíku. Jedním z možných důsledků mohou být i **bércové vředy** (poškození nedostatečně vyživované kůže, např. v holenní oblasti).
- stejnou příčinu mají i **hemoroidy** – rozšířené žíly v oblasti konečníku (žilní výdutě brání vyprazdňování konečníku, často dochází i k jejich prasknutí a následnému krvácení)